значно ширшою, ніж угоди про визнання винуватості. Крім того, варто звернути увагу на те, що кількість злочинів, у кримінальному провадженні по яким не бере участь потерпілий, загалом не є значною. Ще більше звузилася вона із поширенням поняття потерпілого на юридичних осіб відповідно до ч. 1 ст. 55 КПК України. Це призводить до значного обмеження сфери реалізації угоди про визнання винуватості.

Ще більше обмежена вона вказівкою на необхідність заподіяння шкоди лише державним чи суспільним інтересам. Вказане положення, на наш погляд, зумовлене міркуваннями необхідності захисту інтересів потерпілого, проте воно не враховує можливості заподіяння злочином різнобічної шкоди – як державним та суспільним (публічним) інтересам, так і приватним. Отже вказівка на необхідність заподіяння шкоди "лише" публічним інтересам унеможливлює укладення угоди про визнання винуватості у тих випадках, коли загалом спрямований проти публічних інтересів злочин завдав шкоди також і приватним інтересам фізичних та юридичних осіб.

Вказані обмеження і неузгодженості формального характеру, які виявляються навіть при поверховому дослідженні кримінального провадження на підставі угод відповідно до правових приписів нового КПК України, створюють загрозу перетворення його на фіктивний, недіючий інститут після набуття чинності цим законом. Така ситуація є вкрай небажаною з огляду на перспективний характер застосування угод в кримінальному провадженні.

З огляду на це, питання участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод потребує ґрунтовного самостійного наукового дослідження, покликаного знайти відповіді щодо розв'язання комплексу проблем, пов'язаних із законодавчою регламентацією і практичним застосуванням угод в кримінальному провадженні.

Чуб І.М.,
НУ "Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого",
здобувач кафедри кримінального права № 1

РОДОВИЙ ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ РОЗДІЛОМ XV ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

У теорії кримінального права визначення родового об'єкту злочинів, передбачених у Розділі XV Особливої частини Кримінального кодексу України (далі − КК), є одним з дискусійних питань. У чинному КК ці злочини отримали назву "Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого

самоврядування та об’єднань громадян", у той час як згідно положень КК 1960 р. вони йменувалися злочинами "Проти порядку управління".

У доктрині кримінального права одні вчені поділяють позицію законодавця і визнають родовим об’єктом цих злочинів авторитет органів державної влади. На їх думку поняття "порядок управління" є аморфним, яке за багато років так і не було напрацьовано, у зв’язку з цим відповідний розділ КК став своєрідним запасником для законодавця, який поміщав у нього статті, що не вписувалися у структуру інших глав.

Інші науковці вважають, що авторитет органів управління може виступати у якості лише безпосереднього об’єкту окремих злочинів, або як окремий компонент такого об’єкту, але, в цілому всі злочини розділу XV Особливої частини КК спрямовані проти порядку функціонування органів влади, підприємств, установ, організацій, громадської діяльності громадян як виду управлінської діяльності. Саме тому родовим об’єктом цих злочинів визнається "порядок управління та авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об’єднань громадян".

Деякі фахівці зазначають, що поняття "авторитет" занадто звужує родовий об’єкт зазначених злочинів, а тому під родовим об’єктом цих злочинів слід розуміти саме "порядок управління".

Окремі фахівці наголошують на тому, що поняття "порядок управління" вже втратило своє значення, оскільки було адаптовано лише під потреби радянської науки кримінального права і використовувалось для позначення субординаційного впливу керуючого суб’єкта на керованого. У свою чергу суспільні відносини, які охороняються розділом XV Особливої частини КК, складаються не у сфері управління, а знаходяться у площині діяльності особливого роду, зміст якої полягає у дотриманні законів та інших нормативних актів шляхом різних форм організуючого впливу на суспільні явища та процеси. Тому родовим об’єктом цих злочинів виступає порядок функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об’єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності.

Уявляється, що при вирішені питання про визначення родового об’єкту злочинів розділу XV Особливої частини КК перш за все необхідно з’ясувати зміст понять "авторитет" та "управління".

Поняття "авторитет" (від лат. auctoritas — влада, вплив) у спеціальній літературі має широке та вузьке значення. У широкому сенсі авторитет − це якості, якими володіє суб'єкт влади і які детермінують поведінку об'єкта влади без загрози санкцій чи переконання. Отже авторитет органів держави, органів місцевого самоврядування та об’єднань громадян у широкому сенсі – це

рівень довіри суспільства до них, визнання їх здатності керувати справами суспільства. У вузькому значенні поняття "авторитет" розглядається як одна з форм здійснення влади. Авторитет поряд з примусом, правом, переконанням визнається засобом, за допомогою якого держава має здатність та можливість здійснювати свою волю, чинити певний вплив на діяльність та поведінку людей.

Спираючись на наведені визначення поняття "авторитет", можна зробити висновок, що воно не повною мірою узгоджується із змістом злочинів, передбачених у розділі XV Особливої частини КК. Авторитет державних органів чи громадських організацій в широкому значенні, як загальновизнаний вплив, довіра, хоча і пошкоджується чи ставиться під загрозу заподіяння шкоди, проте не завжди і тим більше не в першу чергу. Авторитет у даному значенні є вторинним відносно функціонування цих органів та організацій. Вчиняючи ці злочини, суб'єкт насамперед прагне вплинути на виконання службових чи громадських обов'язків певними особами, порушити встановлений в державі порядок їх функціонування або змінити передбачений законодавством порядок реалізації прав та виконання обов’язків.

Що ж стосується поняття авторитет у вузькому значенні, як засобу здійснення влади, то в цьому аспекті він виступає лише частиною, структурним елементом владних відносин. А отже його не можна визнати окремим, самостійним видом суспільних відносин, а звідси і родовим об’єктом цих злочинів.

Термін "управління" завдяки своїй полісемічності має багато значень. У найбільш загальному розумінні "управління" використовується як родове поняття, що характеризує впорядкування взаємозв'язків і взаємодії певної множини елементів або складових частин природи, суспільства чи самої людини. Управлінські аспекти виявляються у фізичних, хімічних, біологічних явищах, технологічних і соціальних процесах. Соціальне управління являє собою діяльність уповноважених органів, що спрямована на досягнення конкретних завдань за допомогою управлінських методів, способів та функцій. У наукових колах воно теж розглядається у широкому та вузькому значеннях. У широкому розумінні управлінські завдання та функції реалізують усі державні органи, незалежно від їх призначення та сфери діяльності, органи місцевого самоврядування, об’єднання громадян. У вузькому значенні воно розглядається як державне управління − під яким розуміють відносно самостійний вид діяльності держави, що його здійснює певна частина державних органів, а саме виконавчої влади.

До основних рис відносин, що виникають у сфері управлінської діяльності відносять: 1) наявність структурних

елементів, таких як суб'єкт управління, який наділений владними повноваженнями для здійснення управлінських функцій, і об'єкт управління, на діяльність якого спрямовується управлінський вплив суб'єкта; 2) цим відносинам завжди притаманний владний характер, до того ж до повноважень деяких суб'єктів управління належить можливість застосування державного примусу; 3) відносини управління поширюються на все суспільство; 4) вони мають постійний характер; 5) реалізуються виключно на підставі нормативно-правових актів, а точніше спрямовані на їх дотримання та виконання.

Всі ці ознаки притаманні відносинам, що виникають у процесі діяльності будь-якого органу виконавчої влади, у тому числі і правоохоронних, які входять до її системи. А отже напрямки їхньої діяльності можна визнати різновидами управлінської діяльності.

У теорії права визнається, що виконавча влада має подвійний характер і складається з двох підсистем – управлінської та правоохоронної. Пріоритетне значення органів виконавчої влади першої підсистеми полягає у піклуванні про такі соціальні блага та цінності, як освіта, охорона здоров'я, соціальне забезпечення, економіка і фінанси і т.п. Втім ефективне виконання цих завдань багато в чому залежить від дотримання правопорядку в державі, від здатності держави забезпечити безпечні умови існування і функціонування як суспільства в цілому, так і окремої особи. У зв'язку з чим виникає необхідність в усуненні негативних явищ соціального, техногенного і природного характеру, що загрожують охоронюваним об'єктам, приведення соціальних систем в нормальний стан. Реалізація цих завдань забезпечується за допомогою правоохоронної діяльності органів держави, що входять у другу підсистему виконавчої влади і здійснюють правоохоронну діяльність. Таким чином, управління та охорона є, власне, не дві різні форми діяльності, а дві сторони однієї органічної цілісної діяльності, що здійснюється виконавчою владою, і визнається державним управлінням. Звідси при посяганні на порядок функціонування державних органів, у тому числі правоохоронних, завдається шкода саме відносинам управління.

Таким чином, виходячи з викладеного, родовим об'єктом злочинів, передбачених розділом XV Особливої частини КК, слід вважати "порядок управління", а саме сукупність суспільних відносин, що забезпечують стан нормального функціонування органів виконавчої влади, інших гілок державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян щодо забезпечення належного виконання законів та інших нормативно-правових актів.